Otázka: Teorie a systém práva

Předmět: Právo, Společenské vědy

Přidal(a): Petr Skořepa

- Vymezení pojmu a definice právního státu
- Charakteristika základní právní terminologie
- Charakteristika odvětví soukromého práva (občanské, obchodní, pracovní…)
- Charakteristika odvětví veřejného práva (finanční, ústavní, trestní…)

Vymezení pojmu a definice právního státu

Vymezení pojmu právo

- soubor předpisů, podle kterých se organizuje a řídí život společnosti
- právní předpisy závazně určující, jak se lidé mají chovat

právní vědomí

- **Souhrn právních názorů**, představ, pocitů a vědomostí, které vyjadřují vztahy občanů k právu
- **Představy lidé o platném právu**, co je správné, nesprávné, spravedlivé a nespravedlivé

objektivní právo

- Právní předpisy, které upravuje chování lidí, říká, co máme dělat
- Společenské vztahy upravené objektivním právem = **právní vztahy**
- Např.: manželství, kupní smlouva, pracovní poměr
- -> povinnosti, nároky
- Písemné vyjádření subjektivních práv

subjektivní právo

- Nárok účastníka právního vztahu
- Např.: právo na mzdu
- Vztah mezi objektivním a subjektivním právem
- Vztah mezi abstraktním a konkrétním pojetím práva

Definice právního státu

= vztah mezi občanem a státem je vymezen pomocí práva

- právní řád stanoví i pravidla chování státních orgánů, aby nemohla být jejich moc zneužita proti občanům, a také pravidla občanů ve státě
- je prosazována vláda práva
- podle ideje právního státu slouží stát občanovi a nikoli naopak
- zárukou fungování právního státu jsou nezávislé soudy
- vztah mezi občanem a státem
    - občané mohou činit vše, co jim stát výslovně nezakazuje
    - stát smí konat pouze to, co mu zákony výslovně dovolují
    - povinnosti mohou být ukládány jen na základě zákona

Charakteristika základní právní terminologie

PRÁVNÍ ŘÁD – souhrn všech pramenů právních předpisů, které platí v určitém státě

ZÁKONNOST – důsledné dodržování právního řádu

- závisí na dobré znalosti právních norem a přesvědčení o nutnosti jejich dodržování

PRAMENY PRÁVA – formy, ve kterých je obsaženo objektivní právo a ve kterých je třeba hledat

- **normativní právní akty** = rozhodnutí, opatření či usnesení, která jsou výsledkem uskutečněné pravomoci subjektů tvorby práva vydávat, měnit nebo rušit právní normy
- **obyčej** = je pramenem práva tehdy, je-li dlouhodobě a masově zachováván, je dostatečně určitý a státní orgány ho aplikují a uplatňují státní donucení při jeho porušení
- **precedens**
    - soudní rozhodnutí, kterým se řídí případy dosud právně neupravené
    - vzor pro rozhodování v budoucnosti
    - individuální právní akt, neboť vychází z konkrétního soudního případu

- **smlouva** – nabývá normativního charakteru a stává se pramenem tehdy, jsou-li její ustanovení obecná, a pokud reguluje celou skupinu právních vztahů
- **Psané** = zákony, normativní akty a smlouvy, právnická literatura
- **Nepsané** = obyčeje, precedenty

PRÁVNÍ NORMA – závazné obecné pravidlo chování, které je vyjádřeno státem uznanou formou

- dodržování je vynutitelné právní mocí
- upravují jen některé společenské vztahy
- **sankce** = norma stanovující následek nesplnění právní normy a nepřímý následek vyplývající z jejich nesplnění
- **PRÁVO JE MINIMUM MORÁLKY**

DRUHY PRÁVNÍ NORMY

1) Podle způsobu, jak vymezují chování účastníků právních vztahů

- **zavazující**
  - přikazující (zaplatit daň)
  - zakazující (nesmět uzavřít kartelovou dohodu)
- **opravňující** – umožňují volbu chování (pokuta za porušení smlouvy)

2) Podle závaznosti

- **donucující (kogentní**) – bezvýhradně závazné, nepřipouštějí odchylky
- **podpůrné (dispozitivní)** – relativně nezávazné (ujednání obsahu smlouvy)

PRÁVNÍ SÍLA

- důležitost právních předpisů
- vlastnost právní normy, jež ji činí nadřazenou jiné právní normě
- podle síly je dělíme právní předpisy na:
  - 1) **prvotní (primární)** – ústavní zákony a zákony
  - 2) **druhotné (sekundární)** – nařízení vlády, vyhlášky ministerstva

ZÁKONY – základní druh obecně závazných normativních právních aktů

- **ústavní zákony**
  - odlišují se formou a vyšším stupněm právní síly od jiných zákonů
  - druhem je ústava

- **zákoníky (kodexy)** = soubor systematicky uspořádaných norem celého odvětví práva
- **novely** – změna a úprava zákonů

PRÁVNÍ PŘEDPIS = soubor právních norem

- **Vacatio legis** = období od platnosti do účinnosti

PRÁVNÍ VZTAHY – vztahy upravené právními normami

- **3 prvky právního vztahu:**
  - ÚČASTNÍCI (subjekty) – FO a PO
  - OBSAH – práva a povinnosti účastníků
  - PŘEDMĚT – cíl, k němuž práva a povinnosti účastníka směřují

- **účastníci –** osoba prodávající a osoba kupující
- **obsah –** např. povinnost prodávajícího předat prodanou věc kupujícímu, uspokojit dle zákona reklamaci, povinnost kupujícího zaplatit....
- **předmět – převedení** vlastnického práva k prodané věci na kupujícího a převedení peněz (kupní ceny) do vlastnictví prodávajícího

Fyzické osoby – FO

- mají dvojí způsobilost:
  - **a) právní subjektivita –** způsobilost k právům a povinnostem umožňující člověku být účastníkem právního vztahu a mít v něm práva a povinnosti
- vzniká narozením, zaniká úmrtím
- právo má i počaté dítě
  - **b) způsobilost k právním úkonům –** vlastním jednáním zakládat, měnit a rušit své právní vztahy, nabývat práva a zavazovat se k povinnostem (např. uzavírat smlouvy)
- od 18 let i nezletilí
- možnost zbavení nebo omezení způsobilosti
- za nezletilé a nesvéprávné osoby jednání jejich zákonní zástupci

Právnické osoby – PO

- v právních vztazích vystupují a jednají jako lidé
- PO jsou i stát a územní samosprávné celky
    - **Společenství osob (korporace)**
        - sdružení FO
        - např. obchodní společnost, družstvo, spolek, sro., as.
    - **Společenství věcí a majetku**
        - mají- li peněžní podstatu = nadace nebo fondy
        - jsou-li podstatou nějaká majetková zařízení = podniky, ústavy
    - **Společenství právnických osob**
        - PO se můžou sdružovat a vytvářet další PO = sdružení
    - PO vznikají na základě smluv, listin, do evidence zapsáním a zanikají výmazem
    - Za PO jednají FO
    - PO je stát, územní samosprávné celky

Charakteristika odvětví soukromého práva (občanské, obchodní, pracovní...)

- Je založeno na principu rovnosti a nezávislosti subjektů občanské společnosti, které vstupují do vzájemných vztahů
- Vztahy mezi účastníky těchto vztahů vznikají na základě vůle svobodně projevené prostřednictvím smlouvy
- Upravuje společenské vztahy na základě rovnosti účastníků, i když účastníkem vztahu je stát

Řadí se sem tyto odvětví:

- **Rodinné právo**
    - Právní normy, které upravují osobní vztahy v rodině, mezi manželi, rodiči a dětmi i ostatními příbuznými a vztahy tzv. náhradní rodinné péče
    - Stěžejním pramenem je zákon o rodině
- **Občanské právo**
    - Souhrn právních norem, jež řeší majetkové vztahy mezi fyzickými a právnickými osobami, mezi nimi a státem

    - Práva na ochranu osobnosti, autorské, vynálezecké právo apod.
    - Základním pramenem je občanský zákoník
- **Obchodní právo**
    - Odvětví práva, které upravuje vztahy vznikající v souvislosti směny zboží a služeb, mj. právní postavení a jednání obchodníků (podnikatelů)
    - Hlavním pramenem je obchodní zákoník
- **(Pracovní právo)**
    - Je v závorce, protože se v některých oblastech mísí s veřejným právem
    - Upravuje vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli
    - Obsahuje právní normy soukromoprávního charakteru (např. pracovní smlouva mezi fyzickou a právnickou osobou) a veřejnoprávního charakteru (např. zákonem stanovená minimální mzda)
        - Základním pramenem je zákoník práce

Charakteristika odvětví veřejného práva (finanční, ústavní, trestní...)

- Upravuje vztahy, v nichž stát a jeho orgány vystupují jako nadřízení nositelé moci vůči podřízeným osobám, jimž jsou uloženy povinnosti
- Řadí se sem tyto odvětví:
    - **Finanční právo**
        - Peněžní záležitosti
    - **Ústavní právo**
        - Ústavní normy o uspořádaní a řízení státu
    - **Trestní právo**
        - Trestní činy a tresty